

VRATA U TIŠINU

Praksa i povijest kontemplativne molitve

Mladen Herceg

Jedna priča pripovijeda kako je zaljubljeni mladić svaki dan svojoj djevojci slao pismo po poštaru, izražavajući joj svoju veliku ljubav. Upravo kad je od nje očekivao odgovor o datumu njihove svadbe, doznao je da se njegova ljubljena udaje za poštaru.

1. Kontemplacija

Kontemplacija je kršćanski molitveni put do iskustva istine o Bogu i istine o čovjeku. Međutim, Bog je poslao čovjeku poruku ljubavi, a on je prima razumom. Današnji je čovjek zaboravio na Boga, pošiljatelja poruke, i „sklapa brak“ s razumom (*ratio*), prenositeljem poruke. Racionalizam caruje gotovo tri stoljeća i kroz to vrijeme čovjek je zaboravio Boga. Kontemplacija u povijesti ima duboke korijene, ali je tijekom posljednjih stoljeća zanemarena. Smatralo se da je kontemplacija teža molitvena vježba i nije prikladna za svakoga. Stoga je u posljednjih dvjesto godina, pod utjecajem prosvjetiteljstva, gotovo posve zaboravljeno bogato kontemplativno iskustvo tijekom kršćanske povijesti.

U novije vrijeme ponovno raste golemo zanimanje za kontemplaciju: u velikoj nakladi tiskaju se stari spisi kršćanskih mistika. Osnivaju se samostani koji njeguju i poučavaju kontemplativnu molitvu. Raste broj osoba koje žele živjeti u kontemplativnim redovima. Redovničke zajednice opet naglašavaju važnost kontemplativne molitve. Promiče se zaboravljena molitvena metoda biblijskih tekstova *lectio divina* (božansko čitanje). U toj metodi navode se tri glavne vrste kršćanske molitve: usmena (*oratio*), meditativna (*meditatio*) i kontemplativna molitva (*contemplatio*). U Rimu je 2008. godine održana biskupska sinoda koja određuje da se „*lectio divina* promiče u župama, obiteljima, crkvenim pokretima, u odgoju budućih svećenika, na vjeronauku“. Govoreći o metodi *lectio divina* Benedikt XVI. naglašava: „*To su stube kojima se monasi uspinju od zemlje prema nebu.*“

Kontemplacija nije gledanje tjelesnim očima, nego „motrenje, zrenje“. Kontemplacija je iskustvo, doživljaj s onu stranu racionalne spoznaje. U kontemplativnoj vježbi ne shvaćamo razumom, ne meditiramo o nekom tekstu ili slici. U kontemplativnoj vježbi riječ je o čistoj svijesti koja nadilazi našu osobu. Razum, volja i osjećaji Božji su darovi i čine nas ljudima, ali se ne smijemo identificirati s razumom. Razum je instrument na kojem naše pravo biće svira. Trebamo se služiti razumom, inače ćemo otići na krivi put. Ali tim moćima ne možemo posve dokučiti Božje tajne. Intelktualno znanje je ograničeno i ne može dati cjelovito tumačenje našega života. Na kontemplativnom putu čovjek treba umiriti to znanje kako bi spoznao istinu o sebi gledanu s Božje strane. Pravi duhovni put vodi preko povlačenja *ja-aktivnosti* (misli, volje i osjećaja) da bi se jasnije očitovala duhovna razina

koja je prekrivena *ja-aktivnošću*. Kontemplacija je životni put vježbe, predanja i discipline koji čovjeka iznutra preobražava.

Augustin je svoj stav o molitvi jasno izrazio: „*Čovjek moli da sebe transformira, a ne da Boga informira.*“ Drugim riječima, mi smo Božji informacijski centar, a ne informacijski centar za Boga. Na duhovnom putu samo otkrivamo ono što nam je Bog darovao. Imamo osobno ime i obiteljsko prezime. Ali naše je pravo prezime da smo Božjega roda. Potječemo iz Božjega života i u Božji život se vraćamo. To je iskustvo *iznutra* koje su kušali i pjesnici i teolozi i laici.

- „*U svemiru postoji samo jedan hram, a to je ljudsko tijelo.*“ (Novalis)
- „*Samo je onaj čovjek, tko je živa kuća Božja.*“ (Matoš)
- „*Svaki čovjek je hram Božji.*“ (Benedikt XVI.)

Priča *Paternoster* također to pojašnjava:

Kršćanin se zvao Paternoster. Molio je, postio i hodočastio, ali s vremenom mu je molitva postala suha i prazna. Obavio je duhovne vježbe, pohađao razne molitvene seminare. Uključio se u karitativni i mirovni pokret. Neko je vrijeme živio u šumi kao pustinjač. No, nakon svega, ostao je isti. Na povratku kući, zadesi ga oluja i pronađe utočište kod jednog starca. Paternoster ispriča starcu svoju muku. Starac ga je dugo motrio, a onda reče: „Sine moj, ti boluješ od bolesti zaborava. Zaboravio si svoje ime. Zaboravio si da si ti molitva. Ti si Očenaš. Moliti ne znači izučiti novu metodu, nego znati tko si, i biti čovjek koji trebaš biti. Isus je bio čovjek molitve, ne zato što je molio, nego zato što je bio molitva. Sine moj, i ti si Božja molitva. Ti si Božji sakrament. Ti si Hram Božji.

U teoriji [spoznaje](#), koju pak drži tek putom prema mističnom životu, Hugo od sv. Viktora iznosi poznati nauk o „*tri oka*“. Bog nam je u početku darovao trostruko oko. *Tjelesno oko* kojim spoznajemo iskustveni, osjetilni svijet, *oko razuma* (uma) kojim spoznajemo dubine vlastita čovjekovog bitka, i treće *oko duha*, kojim spoznajemo svijet duha i, nadalje, samoga Boga. Riječ je zapravo o tri spoznajne moći, koje Hugo nazivlje *cogitatio*, *meditatio* i *contemplatio*. Hugo piše da nam je tjelesno oko ostalo neoštećeno, a oko razuma ranjeno, dok je oko duha gotovo posve zamračeno. Duhovno oko može se pročistiti molitvenom vježbom koju on zove kontemplacija.

2. Kontemplativna molitva

Kontemplacija izriče sadržaj grčke riječi *teoria* (*θεωρία*), a osnovno joj je značenje *zrenje istine* i nutarnje *motrenje* nekog objekta (lat. *contemplari* znači biti u stanju unutarnjeg motrenja; *cum templum* znači *u hramu* (*mjesto molitve i bogoštovlja*). Kontemplacija je nutarnje motrenje u kojem nam zastaje dah.

Neki tvrde da riječ kontemplacija dolazi od motrenja zvijezda kroz otvor na krovu hrama. Drugi misle da riječ *contemplari* također znači „hodati oko hrama“. Rimski svećenici hodali su oko hrama da vide je li došlo prikladno vrijeme za određeni čin. U stvarnosti to

znači: Budi posve budan! Motri, gledaj, slušaj, sluti, osjećaj, osluškuj gdje si, što se u tebi događa, što je za tebe važno, kamo ćeš usmjeriti sljedeći korak. Kontemplacija je, dakle, prije svega zahtjev biti posve svjesno u sadašnjosti. Za Platona i Aristotela kontemplacija predstavlja intelektualnu spoznaju (*θεωρία*), nasuprot djelovanju (*πράξις*). Na mistično-religioznom području kontemplacija izriče stanje u kome se ljudski um usredotočuje na duhovnu stvarnost, uranjajući u nju sve do zaborava svake druge stvarnosti. Kod Plotina i neoplatonista kontemplacija je sastavni dio emanacijskog procesa kojim iz *Jednog* proizlaze druge *hipostaze* (um i duša). Za kršćanske mislioce, osobito neoplatonističkog smjera, kontemplacija je najviši stupanj ljudske duhovne djelatnosti. Mistični put u židovstvu je *kabala*, u islamu *sufizam*, u hinduizmu *joga* i u budizmu *zen*.

Kontemplativna molitva razlikuje se od usmene i meditativne molitve i slijedi obrnuti put. Pokušava personalnu aktivnost (*razum, volja, osjetila*) umiriti da zasja i očituje se ono što je zadržano aktivnošću našega *ega*. Kontemplacija je buđenje našeg pravog bića u Bogu i moguća je samo onda kad se duševne moći – *razum, pamćenje, volja i osjećaji* – smire. Kontemplaciju obilježava potpuna pasivnost čovjeka. To iskustvo buđenja prisutnosti Božje povezano je s iznenadnim iskustvom *rasvijetljenja*. Kršćanska predaja govori o trostrukom putu: *putu čišćenja, putu rasvijetljenja i putu sjedinjenja*.

Duhovnost *bez slika i riječi* naziva se *apofatična*. Vjera se ne može priopćiti bez slika i riječi, ali treba znati da slike i riječi samo simboliziraju Boga, a katkada mogu biti i zapreka, jer više zamagljuje božansko, nego što ga rasvjetljuju. Stalna je opasnost da se slike i riječi konkretiziraju i obožavaju. „Mistika i teologija su dva stupa jedne te iste religije. Ako ta oba stupa mogu snažno i uravnoteženo postojati, vjerski život cvjeta.“ (W. Jäger)

Na kontemplativnom putu događa se *pasivno čišćenje*. To je vrijeme *pustinje i praznine*, kad molitelj jedva može nešto aktivno učiniti da bi izišao iz krize. Ostaje mu samo otrpjeti to što ga je snašlo, vjerujući da je sve to za njegovo dobro i dopustiti Duhu Svetom da ga preobrazbi. Rezultat preobrazbe je iskustvo *mira i jedinstva*. Mi ne stvaramo mir, nego on dolazi iz povezanosti s Božjim životom. Iskustvo jedinstva je dar Božji. Isus kaže: „Ja i Otac smo jedno.“ To je i za nas rečeno, i dužnost nam je svjedočiti to iskustvo. Kontemplacija je cjelovito gledanje na život, cjelovito znanje, jer vidi stvari kakve su u sebi. Razum je važan, ali je ograničen. „Kontemplacija je buđenje prisutnosti Božje u čovjekovu srcu i u svemiru koji nas okružuje. Kontemplacija je spoznaja u stanju ljubavi.“ (B. Griffith)

Cilj kontemplativnoga puta jest kontemplacija na djelu (*contemplatio in actione*). Djelotvorna ljubav u svakodnevnom životu mjerilo je napretka na duhovnom putu. Kraljevstvo Božje događa se u svakodnevici.

- „Marija osta s Elizabetom oko tri mjeseca, a onda se vrati kući.“ (Lk 1, 56)
- „Misteriji se događaju na Glavnom kolodvoru.“ (J. Beuys)
- „Duhovni put koji ne vodi u svakodnevni život nije duhovni put nego stranputica, pogrješan put!“
- „Peri čašu i tanjur kao da pereš novorođenčle!“

Vrhunac kontemplacije jest iskustvo sjedinjenja s Bogom (*unio mystica*). Tko doživi cjelovito duhovno iskustvo, posjeduje trostruko svojstvo: prvo, on je duboko ponizan (*spoznaja samoga sebe*); drugo, on posjeduje golemu sveobuhvatnu ljubav (*želim zagrliti sve ljude i cijeli svijet*); treće, on u sebi osjeća nalog da i drugim ljudima prenese takvo iskustvo (*contemplata aliis tradere*).

- „Meditiramo da probudimo ljubav, kontempliramo jer ljubimo. Kontemplacija se ne sastoji od mnogo mišljenja, nego od mnogo ljubljenja.“ (Franjo Saleški)

Kontemplacija je Božji dar, a čovjek se kontemplativnom vježbom priprema za taj dar uklanjajući prepreke koje priječe iskustvo jedinstva s Bogom.

- „Mogu se popeti na brdo i otvoriti oči. To je u našoj moći. Ali hoće li zasjati sunce, to ne ovisi o nama.“ (Francisco de Osuna)

Predanost, ljubav, čežnja i povjerenje temelji su kontemplativnoj molitvi. Kontemplativni put započinjemo s čežnjom, vjerom, ljubavlju, povjerenjem i predanjem. To je golema pomoć na putu, jer lakše podnosimo teškoće. Ljubav i čežnja u kontemplaciji imaju odlučujuće značenje. Teistička mistika većinom je ljubavna mistika.

Pisac *Oblaka neznanja* savjetuje da se riječ napuni predanjem, ljubavlju i povjerenjem u Boga. Ljubav, predanje i čežnja osnovni su pokreti duše koji neprestano prate riječ, upravljaju nama i služe za sabiranje. Netko tko je žedan, ne mora više misliti na vodu. Čežnja za vodom već je u njegovu tijelu. Isto je tako i s ljubavlju. Tko zaista ljubi, čezne i predaje se, nije rastresen. Kontemplativna vježba takvoj osobi najprije će uspjeti. Važno je čežnju položiti u riječ koja postaje slavom, hvalom, prošnjom, bez dodavanja osobnih misli, osjećaja ili riječi. Riječ postaje sveobuhvatna molitva koja molitelja sve više zahvaća, tako da se njegovo čitavo biće ulijeva u tu riječ i nema potrebe više pred Bogom govoriti. Ipak, ne treba se čuditi ako ti osjećaji izostanu. Put vodi kroz duga razdoblja suše, kroz pustinju i noć. Tada je najvažnije nastaviti dalje vježbati, iako imamo osjećaj da ne molimo i da se ništa ne događa. Tada nas nosi samo vjera u cilj. Poput slijepca koji je vapio Isusu: „*Gospodine, daj da progledam!*“, sa čežnjom zavapimo za svjetlom i Bogom.

Bela Hamvaš, mađarski književnik, bio je oduševljen rečenicom da smo djeca Božja. Imao je toliku čežnju za tim iskustvom da je napisao: „*Kad bih čuo da na kraju svijeta postoji netko tko me može uvesti u tu tajnu, išao bih k njemu da me uputi u to iskustvo.*“

Jesam li ikada u životu osjetio takvu čežnju? Evo, pruža mi se mogućnost da u sebi probudim čežnju za Bogom. Sada sam odrastao i sve je u mojoj ruci. Samo trebam pružiti ruku i pomiriti se s prošlošću, budućnost predati Božjoj providnosti, a sada i ovdje čeznuti za spoznajom da sam dijete Božje. Čista čežnja za Bogom i prazne ruke najbrže i najsigurnije vode me Bogu.

Evagrije Pontski nas uči o riječima koje ozdravljaju. U evanđelju čitamo parabolu o bolesniku koji je 38 godina patio od bolesti samopouzdanja. On ima osjećaj manje vrijednosti, sebe smatra sporijim i slabijim od drugih.

Isus ga pita: „Želiš li ozdraviti?“

Bolesnik odgovara: „Gospodine, nema nikoga tko će mi pomoći! Drugi su brži od mene.“

Nato mu Isus uzvratil: „Ustani, uzmi svoju postelju i hodaj!“

Isus u ovoj kratkoj evanđeoskoj paraboli želi reći: Ne uspoređuj se s drugima. Ti si vrijedan! Tvoja vrijednost je u tebi. To ti je dar od Boga. Ustani! Hodaj! Ti to možeš!... I bolesnik je prohodao!

Evagrije Pontski smatra da ljudi sami sebe koče u životu tako što ponavljaju riječi koje ih čine bolesnima. U djelu *Antiretikon (Zbirka proturiječi)* Evagrije navodi 600 negativnih rečenica koje čovjeka truju i čine bolesnima. Te negativne riječi i rečenice sustizale su ih na životnom putu; dolazile su iz obitelji te iz šire društvene okoline. Evagrije potom pronalazi 600 rečenica iz Svetog pisma koje čovjeka čine zdravima dok ih ponavlja. Treba se s povjerenjem predati Božjoj Riječi, izložiti svoje rane Gospodinu i u tišini kontemplacije pustiti da nas Riječ iscijeli.

3. Kontemplacija otvara novi pogled na život

Učitelji kontemplacije kažu: kontemplacija je kršćanski duhovni put u iskustvo koje nadilazi intelektualnu i personalnu razinu. Kontemplacija otvara u nama nove prostore i nova iskustva; otvara nove oči, uši, nos, jezik, dodir, novo srce, nove spoznaje, odluke, nove osjećaje i doživljaje ljepote. Sve ostaje kako jest, a sve je novo i drukčije. Novo iskustvo je naše pravo *ja*. Naše *ja (ego)* je samo kućepazitelj, a ne kućevlasnik.

Trebam *uspravno sjediti*, ramena spustiti i posve opušteno, a posve uspravno biti tu. Dobro je ako mogu sjediti na podu. Budući da danas mnogi ne mogu izdržati duže sjedenje na podu, jednako je prikladno sjediti na klupici ili stolcu. *Disanje* treba, koliko je to moguće, biti prirodno. Mogu na unutarjni način *zvučati (tönen)*, ili pjevati jedan glas i pokušati *biti* taj glas. Postoji i treća mogućnost: jednostavno oslušujem i promatram svoj *goli bitak*.

Ako dođu misli, puštam da prolaze i nastavljam s vježbom: ovaj udisaj i izdisaj ili ovaj glas. Kad dođe neka bol ili povreda iz prošlosti, pokušavam prihvatiti bol, puštam je da *bude tu* i vraćam se svome disanju ili svojem glasu. Naša intelektualna prisutnost je samo ograničena prisutnost. Intelekt spada u naše ljudsko svojstvo, ali je ograničen. Naša istinska ljudska razina nalazi se iznad *ego-razine*. Kršćanska kontemplacija pokušava doći u tu razinu. Postoje tri razine religije: *konfesionalna, institucionalna i mistična* razina. Mistična razina je cilj svake religije. Ako ne dođemo u mističnu razinu, onda se međusobno ubijamo. A mi smo postali bića koja se međusobno ubijaju.

Mirno sjedenje nas uvodi u dublje i sveobuhvatnije iskustvo. Kad dođem u to iskustvo, preobražava se moja cijela osobnost. Gledam i reagiram drukčije na svijet, jer sam stekao novo tumačenje svoga života. Živimo u svijetu starom 14 milijarda godina. U tom univerzumu, mi živimo najviše 100 godina. Što znači 100 godina u bezvremenskom svemiru, u kojemu mogu postojati i paralelni svjetovi? Jednom moramo shvatiti da naše

ja nije sve, i da izvan našega *ja* postoje još važnije dimenzije. Kontemplacija je duhovni, iskustveni put koji mijenja moju osobnost tako da se sa svojim bližnjima ophodim drukčije.

Kontemplaciju možemo predstaviti u četiri razvojna stupnja:

1. molitvena vježba kao put u kontemplaciju,
2. spoznaja vlastitoga bitka - molitva mira,
3. iskustvo prosvjetljenja,
4. personalizacija iskustva prosvjetljenja.

Ova četiri razvojna stupnja u praksi se isprepliću. Prva dva stupnja dostizni su svakom zdravom čovjeku. Prosvjetljenje je čisti dar Božji, nekome dan već u djetinjstvu. Ali čovjek se treba pripremati za taj dar. Priprema je vrlo bolna. Predaja govori o *putu čišćenja*, *putu prosvjetljenja* i *putu sjedinjenja*. Vježbom se u duši priprema stanje koje može prijeći u motrenje. Ivan od Križa kaže da stanje kontemplacije (*ljubavna pozornost*) dolazi malo po malo, jer duša u početku još ne može vidjeti ono što traži, iako je tu. Prvi korak mistika jest divljenje i zahvalnost.

- „Nije mistično *kako* je svijet, nego da svijet *jest!*... Postoji, osim toga, i neizrecivost. O čemu se ne može govoriti, o tom se mora šutjeti.“ (Wittgenstein)
- „Duša se preobražava u Bogu, postaje jedno s njim, baš kao što čaša vode izlivena u ocean, postaje jedno s vodom oceana.“ (A. Ligouri)
- „Postoji nešto što se može naći samo na jednom jedinom mjestu na svijetu. To je golemo blago. Možeš ga nazvati ispunjenje postojanja. Mjesto na kojem možeš naći to blago jest mjesto gdje stojiš.“ (Buber)
- „Ti si nebo i ti ćeš doći u nebo.“ (Origen)
- „Nebo je u tebi! Zaustavi se! Trčiš, ali kamo? Promašit ćeš Boga, ako Ga tražiš drugamo.“ (A. Silesius)
- „Kršćanin 21. stoljeća bit će mistik ili ga neće biti.“ (Rahner)

Prosvjetljenje je šansa današnjega čovjeka. Tako će čovjek razviti unutarnje rezervne mogućnosti koje mogu preporoditi svijet. Možda mu uspije umjesto atomskog zračenja otkriti svjetlosno i ljubavno zračenje. Sv. pismo otkriva da je Bog Život, Ljubav i Svjetlo, i da smo i mi svjetlo svijeta. Ako bi se čovjek svim silama trudio usmjeriti svoje moći u tom smjeru, možda bi vrlo brzo umjesto atomske bombe otkrio svjetlosno-ljubavnu bombu. Ta snaga drijema u čovjeku i čeka da bude otkrivena.

4. Krunica i litanije kao vrsta kontemplativne molitve

Krunica i litanije također su molitve ponavljanja. Najčešće se mole u Katoličkoj crkvi. Krunica nije razmišljanje ni molitva za postizanje ozdravljenja ili brzog uspjeha. Krunica

je po svojoj naravi kontemplativna molitva, a najbolje djeluje kada se moli zajednički. Monotono ponavljanje uvodi u otajstveno stanje gdje Bog djeluje. Krunica je slavljenje cjelovitoga Isusova i našega života. U cjelovit život spada: *rađanje-umiranje-uskrsnuće* (radost-žalost-preobraženje).

Moleći *radosna otajstva*, radujem se Isusovu rođenju (Božić), i molim Boga da prihvatim i zavolim svoj život i živim ga u radosti. Moj život je skrojen točno po mojoj mjeri, a ne po tuđoj. Ja sam Božji original, a ne kopija. U taj život spada i rađanje i umiranje, zdravlje i bolest. Tek onda kad prihvatim svoj život i radujem se što postojim, mogu se istinski radovati Isusovu rođenju.

Moleći *žalosna otajstva*, uranjam u tajnu Isusove muke i smrti. Isus je prošao kroz muku i smrt do uskrsnuća. To je i naš put. Nema velikoga života bez velike smrti. Motrim žalosne događaje iz svoga života s odmakom. Ja sam si umislio da sam sada nesretan što mi se to dogodilo, što mi je netko nešto rekao ili učinio. U stvarnosti to što mi se dogodilo može mi pomoći da budem sretniji i da bolje spoznam cjeloviti život u koji pripada i uspjeh i neuspjeh. Sve je dobro tako kako jest. Sve prihvaćam i otvoren sam za novi život koji mi Bog daruje. Moja prošlost je zatvorena prostorija i zatvorena vrata. Nema povratka natrag. U tunelu nema povratka natrag. Svjetlo i izlaz su naprijed. Sada mi se nudi budućnost u kojoj su sva vrata novoga života otvorena. Uvjet za to je da pružim prijateljsku ruku svojoj prošlosti i prijateljski se s njom rastanem. Rastanak je uvijek bolan i treba ga isplakati i ožalovati. Sretan onaj koji može plakati. Pustinjski oci govore o vremenu „dara suza“ koje može trajati i tri godine. Trebam oplakati i ožalovati i svoje propuste, grijehe i neispunjene planove, a i propuste drugih prema meni. To je prošlost i ne dopuštam da mi ona sada oduzima snagu za život. U ovom *sada* me Bog susreće kao dobri Otac i dobra Majka. On najbolje zna što mi sada treba. Prošlost promatram, motrim (kontempliram), a uživam ovdje i sada radost sadašnjeg trenutka. Sadašnji trenutak je *sakrament sadašnjeg trenutka*. Ne želim se vraćati natrag.

Slavna otajstva svjedoče da se naš život vraća Bogu, izvoru života. Isus je umro i uskrsnuo. Mi vjerujemo da ćemo i mi uskrsnuti s njime na novi život.

Otajstva svjetla nam obećavaju svjetlo Božje. Bog je svjetlo. Isus kaže i za nas: „Vi ste svjetlo svijeta!“ Molitva krunice može voditi do iskustva kontemplacije, što se može vidjeti kod starijih osoba. Krunica i litanije su uranjanje u tajne Božje. Litanijsko pjevanje smiruje tijelo i dušu i otvara molitelja za Božju tajnu.

5. Poteškoće na duhovnome putu

Duhovni put je mukotrpan i doživotan i tko se odluči na kontemplativni put mora računati s teškoćama. S Bogom i s molitvom ne prestaju teškoće, nego s Bogom i s molitvom tek nastaju prave teškoće. U praksi kontemplacija rađa komplikaciju, jer kontemplacija otkriva granice našega ega. Nije lako ni ugodno spoznavanje sebe i svojih granica. Nitko nije posve spreman promatrati i prihvatiti sebe i svoje negativnosti bez

uljepšavanja. A čovjek može pronaći mir tek kad prihvati svoja ograničenja. Goethe piše: „Tko ne poznaje *umri i postani*, on je žalosni gost na ovoj zemlji.“

Početne teškoće u kontemplaciji su slaba koncentracija, teškoće sa sjedenjem, disanjem, i mislima. Zatim dolaze bolovi u leđima, bolovi i grčevi u nogama, osjećaj vrućine i hladnoće, slaba cirkulacija, pospanost i umor. Mogu iznenada doći teškoće s disanjem, izljevi plača i smijeha, lupanje srca, svrbež, slike i utvare na zidu ispred nas. To je dobro, i znak je da se trudimo i da počinje čišćenje. Ako je bol podnošljiva, treba nastaviti vježbu i uključiti bol u vježbu. Molitvenom vježbom odgovaram na sve teškoće i smetnje iznutra i izvana. Sve prihvaćam s „ljubavnom pozornošću“. Ne mogu postići ništa silom, već samo polako: udisaj – izdisaj; korak po korak. Molitvena vježba prerađuje sve povrede prihvaćajući sve tako kako jest. U nama je Božji program automatski zaštićen. Treba se samo pustiti i uključiti u Božji centar u nama. Sve je dobro tako kako jest, jer jest. „U centru naše duše prebiva Bog.“ (Ivan od Križa). Također je dobro o svojim poteškoćama porazgovarati s nekim tko je sve to prošao. Treba ostati usmjeren prema unutra. Što smo više kod sebe, to više pomažemo sebi i drugome da bude kod sebe. Oči su otvorene i počivaju na jednoj točki da ne lutaju okolo. Ne treba se brinuti za smetnje bez obzira jesu li ugodne ili neugodne. Učitelji Isusove molitve kažu: ako se pojave slike Isusa ili Majke Božje ili anđela, ne smije se upuštati u te slike. Kršćanski se mistici slažu da se u molitvenoj vježbi ne smije upuštati u psihičke fenomene, unutarnje glasove ili slične doživljaje.

6. Vodstvo na duhovnom putu¹

Duhovni put doživotan je i mukotrpan. Tko stupa na kontemplativni put trebao bi se pobrinuti za vodstvo. Među kršćanima postoji stara tradicija duhovnoga vodstva. Međutim, poteškoća je u tome što postoji malo duhovnih osoba koje su same išle tim putem. Nemalo duhovnih učitelja kontemplaciju gleda s nepovjerenjem i radije odvrću, nego je savjetuju. To se već zapaža kod pustinjaških otaca.

Francisco de Osuna, Ivan od Križa, Tereza Avilska, Ignacije Lojolski i drugi učitelji daju najveću važnost duhovnom vodstvu. Tako Osuna bilježi: „Najprije trebaš ljudskog učitelja, a tek onda božanskog.“ Ivan od Križa u knjigama govori često o duhovnom vodstvu, duhovnicima i ispovjednicima. Tuži se da mnogi duhovnici onoga vremena odvrću od kontemplativne molitve one koji su pozvani na taj način molitve. Zato piše: „Velik je gnjev Božji protiv tih (duhovnih vođa)...“ (ŽPLJ 4 III. 60) Sv. Franjo Saleški o duhovnim učiteljima piše u svojoj knjizi *Filoteia*: „Avila kaže *nađi jednog od tisuću*, a ja kažem *nađi jednog od deset tisuća*.“ Pojedincu je, prije svega, vodstvo potrebno kada upadne u poteškoće i u duhovne krize. Mistika naglašava *pasivno čišćenje*. To su razdoblja straha i

¹ Poglavlje o duhovnom vodstvu pripremljeno je prema J. B. Lotzu i W. Jägeru.

praznine (*horror vacui*). U pustinji susreću se razne teškoće kroz koje je potrebno proći. Pomaže čežnja za oazom.

Potrebno je razlikovati duhovne krize od bolesnih stanja kao što je psihoza. Stoga duhovni voditelj treba imati osnovne spoznaje iz psihologije i terapije. „Vrlo je važno znati razlikovati duhovne krize od prave psihoze. Dok tradicija s jedne strane naginje da mistična stanja patologizira, s druge strane postoji opasnost da se ono što je patološko glorificira ili, još gore, da se neki organski problem previdi.²“

Trostruki učitelj na duhovnom putu

1. Nutarnji učitelj

Nutarnji učitelj je učitelj u nama; naša savjest koja je glas Božji u nama.

- „*Naš je ponos ovo: svjedočanstvo naše savjesti!* Ljudi su bezobzirni suci, ocrnjivači, šaputala, mrljala, pokušavaju otkriti što ne vide, čak nabaciti ono što se ne pomišlja: što preostaje protiv takvih osim svjedočanstva naše savjesti?³

Na duhovnom putu treba biti otvoren i poučljiv, jer se čovjek lako može zavarati. Potrebna je velika mjera zrelosti u slijedenju unutarnjega glasa. Postoji unutarnji glas, ali treba se pitati čiji je to glas. Ivan od Križa opominje: „Ja sam zaista prestrašen s onim što se događa danas... da netko kaže: ‘Bog mi je to rekao’, ili: ‘Bog mi je dao odgovor’! To je iluzija i mašta. To čovjek sam sebi govori...“ Najbolje je takva nadahnuća zadržati za sebe ako se nema iskusnoga učitelja. Treba sačuvati poniznost, jer je u tom slučaju velika opasnost umišljenosti i oholosti. Poznat je *Jesus kompleks* ili *Mesijanski kompleks*, kad netko umisli da je postigao vrhunac u duhovnosti i na sva usta se hvali. Često takve osobe pokazuju aroganciju, narcisoidnost i nasrtljivost. Neke osobe misle da mogu u nekoliko dana postići rasvjetljenje bez muke. Na duhovnome putu nema brzoga vlaka.

2. Vanjski učitelj

Vanjski učitelj je prokušani učitelj koji nas vodi. On je vrlo važan jer pomaže da se na duhovnom putu ide sigurnije i izbjegnju pogrešni koraci. „Jer svako dobro može zlo da rodi kad kriva ruka njime rukovodi.“ Kao i svaki čovjek, i duhovni učitelj je sklon pogreškama, karakternim manama i grijesima. Postoji izreka da seksualni nagon i oholost prestaju petnaest minuta poslije smrti. To se isto može reći za srdžbu, zavist, ljubomoru, gramzljivost, častohleplje, samodopadnost. Kažu da je sv. Franjo Asiški govorio pred smrt: „Vi mene zovete svetim, a ja bih se mogao još oženiti.“ Dug je proces da se postane učitelj, ali je još duži proces treba da se postane učenik. Nijedan pravi učitelj neće vrbovati učenike. Učenik traži učitelja najčešće poslije nekog neuspjeha u životu, ili teške bolesti, ili u srednjoj životnoj dobi kad se suoči s pitanjem: Tko sam ja? Koji je smisao moga

² Stanislav Grof: *Spirituelle Kriesen*, str. 14.

³ Augustin: *O ovcama*, Govor 47.

života? Zadaća učitelja jest pokazivati smjer. Učitelj kažiprstom pokazuje na mjesec, a budala gleda na njegov prst.

Potrebno je o poteškoćama na kontemplativnom putu porazgovarati s učiteljem koji je sve to prošao. On će nam reći: „Ne boj se! To sve spada u sastavni dio tvoga puta! Budi hrabar i izdrži! Idi dalje! Samo ovo sada! Idi na svoje mjesto i nastavi vježbu! Sjedi sa svojom boli i pusti da tvoje disanje teče, da dolazi i prolazi! Samo ovaj sadašnji trenutak.“

Potrebno je jedno vodstvo i sklad između unutarnjeg i vanjskog učitelja. Ne može se u isto vrijeme liječiti kod tri terapeuta. Pravi učitelj štiti od zavaravanja sebe, a lažni učitelj veća je opasnost nego nikakav učitelj. Pravi učenik pronalazi pravog učitelja ako ga svim srcem traži. Učenik nalazi učitelja, a učitelj učenika po svojoj mjeri, o tome nam svjedoči i stara narodna mudrost: „Našla tikva čepinu!“ Ukućani, prijatelji i oni koji sa mnom žive, moji su najbolji učitelji ako me opomenu kad idem krivim putem. Pravom tražitelju sve što ga snađe i susreće u životu može biti škola i učitelj. Učitelj učenika promatra pri radu. Rad kaže kako je s dušom. Rad je kriterij duhovnosti.

Učitelj je uvijek ponovno opominjao svoje učenike da ne budu o njemu ovisni, jer će biti zapriječeni u otkrivanju unutarnjega izvora. Često im je govorio: „Tri su stvari koje su, ako su preblizu štetne, a ako su predaleko nekorisne. Zato je najbolje držati se prema njima u umjerenoj udaljenosti. To su: vatra, vlast i duhovni učitelj.“

„Zašto ti je potreban učitelj?“, upita posjetitelj učenika.

„Ako vam treba zagrijati vodu, potrebna je posuda kao posrednik između vatre i vode“, odgovorio je učenik.

3. Veliki Učitelj – Duh Sveti

Za nas kršćane Veliki Učitelj je Duh Sveti koji nam je svima darovan. Ako čovjek istinski traži Boga, osluškuje svoju savjest i sluša upute vanjskoga učitelja, to je sigurno jamstvo napredovanja na duhovnome putu. Ako dođe do skretanja s puta, što je sastavni dio hoda, sam Bog će pomoći da se čovjek vrati na pravi put kao rasipni sin.

Duhovni put je sklizak teren. Neki ga zovu „minsko polje“. Hod kroz minsko polje zahtijeva poznavanje puta kako bi se izbjegle mine. Duhovni put zahtijeva poznavanje prepreka koje čovjek susreće na putu. Zato je važno oslušivati sva tri učitelja i biti otvoren za korekcije. „Mistik koji posjeduje prirodnu mističnu nadarenost te korak po korak slijedi upute učitelja, zaroni u vodu i spozna je da zna plivati. Nasuprot njemu, nepripremljeni, bez vodstva i nenadareni šizofrenik, upadne u vodu ili hotimice uskoči i utopi se.“ (J. Campell)

Cilj duhovnog vodstva je *religiozno* iskustvo u *transmentalnom* području. U čovjekovoj nutrini oslobađa iskustvene prostore koji vode sveobuhvatnijem susretu s Bogom, nego što je to moguće na *intelektualnoj i senzitivnoj* razini. To pretpostavlja

preobrazbu osobnosti koju kršćanska mistika naziva *put čišćenja*, a psihologija *proces individuacije*. U biti, religiozni put treba sve moći Božje slike (*imago Dei*) potaknuti i usmjeriti prema razvoju.

Duhovno vodstvo smjera na preobrazbu osobnosti iznutra. **Kao voditelj, ja ne apeliram na volju (to moraš, to ne smiješ ili to i to je ideal s kojim se moraš izjednačiti) kako bi se čovjek izmijenio, nego pokušavam pokazati jedan bespredmetni molitveni put.** Taj put mijenja čovjeka do u njegove korijene ako se njime intenzivno ide. Sve se, dakle, očekuje od hoda putom koji se spasonosno odražava na slabosti i psihičke povrede i usmjeruje čovjeka prema Bogu.

Temeljna uputa i vodeća linija vodstva glasi: Dovedi svoje tijelo u red (ispravno sjedenje), dovedi u red svoje disanje, u molitvenoj vježbi ostavi svoje *ja*, onda će i tvoj duh doći u red i ti ćeš naći u sebi moguće snage koje preobražavaju tvoju osobnost. Iz preobražene osobnosti onda dolaze ispravni načini ponašanja, želje, misli i usmjerenje na Boga. U vodstvu se, dakle, manje ide za tim da se nešto nauči, a više da se razvije nešto što je u svakomu čovjeku prisutno kao osnova.

Vodstvo se događa predavanjem i osobnim razgovorom koji se manje bavi životnim pitanjima, a više onim što nastaje hodom na molitvenom putu. Budući da često izlaze na svjetlo psihičke povrede, na vodstvo spada i osnovno poznavanje psihologije i terapije i često ne ide bez pomoći terapeuta.

Kao i u psihoterapiji, i u duhovnom vodstvu važnu ulogu igra prenošenje. Prema duhovnom vođi se prenose osjećaji ljubavi, naklonosti, poštovanja, ali i mržnje i straha. Treba ih prepoznati i rasvijetliti kao odnose učenika prema osobama s kojima su ranije imali odnosa. Inače oni stoje između učenika i njegova vodstva.

Cilj duhovnog vodstva je Bog. Slabost mnogih gurua je što oni sami sebe prave spasiteljima drugih i tako priječe razvoj svojih „štovatelja“. Stoga je dobro da se voditelj i vođeni susreću i surađuju i u svakodnevnom životu, tako da postane vidljivo da ni vođa nije savršen, nego da se kao i svi nalazi na putu i da samo od Boga mogu primiti punu snagu osjećaja i očekivanja. Učitelj je čovjek kao i svi drugi ljudi. Ima karakterne mane i mnoge nedostatke. On učeniku ništa ne daje, nego mu pomaže da otkrije ono što ima, a on ne zna. Dakako, u kontemplaciji se jednoga dana mora napustiti i projekcija, odnosno naša predodžba Boga, ako se želimo probiti do bezimene i neslikovite *Zadnje Zbilje*.

Stoga ja kao voditelj posve svjesno vodim dalje s onu stranu razmatranja, usmene molitve i meditacije. To je proces koji bez pratnje jedva može uspjeti. Kontemplativni proces uglavnom vodi kroz ono što mistika naziva tamnom noći. Može se dogoditi da jednoga dana zadaća duhovnog vodstva dođe kraju ako učenik zatreba drugog učitelja ili Bog preuzme vodstvo. Onda ga duhovni učitelj mora otpustiti nekom drugom učitelju ili u samostalnost. Zadržavanje šteti objema stranama. Treba izbjegavati svaku navezanost. Time je spomenut daljnji cilj religioznog vodstva: prevođenje u *samoostalnost i samoodgovornost*. *Samoodgovornost* se vođenomu nikada ne oduzima, pa ni za vrijeme

vodstva. U duhovnomu životu nema slijepog slijeđenja, ni poslušnost ne oslobađa od duhovne odgovornosti.

7. Svakodnevica je mjerilo napretka u duhovnosti

Naša najvažnija životna zadaća jest spoznati tko smo, pronaći svoj temelj, svoje najdublje biće. Put često započinje sa životnim krizama: smrću drage osobe, teškom bolešću, razočaranjem u ljubavi, bankrotom u poslu... Ako možemo bol prihvatiti, tada bol prestaje biti bol u običnom smislu riječi. Prihvaćanje boli u nama rađa duboku opuštenost i nutarnju snagu. Pravi duhovni put počinje s pitanjem o smislu takve situacije, a to znači o smislu života uopće. Krize su postaje na našem duhovnom putu rasta. Bog se rađa u šutnji i u šutnji govori. Naše najdublje biće je najljekovitije životno sredstvo. Naše najdublje biće ne treba grčevito tražiti, nego uklanjati egoistične slojeve koje zastiru naš temelj.

Svaki pravi duhovni put vodi natrag s brda iskustva u svakodnevnicu, među ljude. Duhovni put prihvaća ljude i život i okrenut je prema svijetu. Pravi duhovni put izvor je prave obnove na svim ljudskim i društvenim razinama, vodi prema odgovornosti za svijet i čovjeka, temelj je etike ljubavi koja nema granica. Ljubav liječi. Ljubav je preduvjet za rast i razvoj. Kontemplacija je put mudrosti, ljubavi i suosjećanja. Tko ljubi, mijenja svijet.

- „Tek tada naš život postaje cjelovit, kad rad i kontemplacija stanuju u nama jedan uz drugoga, i kada mi istodobno savršeno boravimo u jednome i u drugome.“ (Jan von Reysbroeck)
- „Ako Boga više doživljavaš na velikoj misi nego kod rada u štali, nemaš Boga na pravi način.“ (Eckhart)
- „Jednak ushit imam kod prevrtanja palačinka na tavi, kao kod klanjanja pred Presvetim Sakramentom.“ (Brat Lovro)
- „Trebalo bi neke potjerati iz kapele u kuhinju da gule krumpire.“ (Terezija Avilska)
- „Misterij se događa na glavnom kolodvoru.“ (Josef Beuyis)
- „Duhovni put koji ne vodi u svakodnevnicu nije duhovni put, nego krivi put.“ (Willigis Jäger)
- „Duhovne vježbe su završile, a svakodnevica počinje. Ona će pokazati kakve su bile duhovne vježbe.“ (Mladen Herceg)

U SVAKOM TRENUTKU IMAMO PRIGODU ZA OBRAĆENJE I NOVI POČETAK⁴

Mladen Herceg

Bog nas voli i prihvaća za svoju djecu, znali mi to ili ne znali.

Naš je život proslava Boga, znali mi to ili ne znali.

Duh Božji je u nama, znali mi to ili ne znali.

Kakva je tek radost i sreća kad to spoznamo!

Sveti Otac papa Benedikt XVI. nedavno je pohodio Hrvatsku. Na večernjoj molitvi s mnoštvom mladih Papa je rekao da u srcu svakoga čovjeka postoji snažna čežnja za srećom. Naglasio je: „Ne dopustite da vas zavedu privlačna obećanja lakoga uspjeha, načini života koji daju prednost izgledu na štetu nutrine.“ Na toj molitvi s mladima i na nedjeljnoj euharistiji bili smo svjedoci čudesnog iskustva molitve šutnje. Bila je to molitva šutnja, a ne molitva u šutnji. Sam papa je priznao da ga je posebice oduševilo kad je tijekom molitve šutnje usred grada začuo cvrkut ptica. Duh Božji govori u šutnji! Recimo sebi: Imam vremena! Ne žuri mi se! Zaklopimo oči, probudimo u sebi čežnju za Bogom, mirom i spasenjem. Oslušujmo Božji mir, Božju ljubav i tišinu u sebi. U toj šutnji, bez vanjskoga glasa, izgovarajmo u sebi kratku molitvu: Isus! Abba! Bog moj! Dođi Duše Sveti!

Apostol Petar položio je ispit u Isusovoj školi ljubavi. U evanđelju Isus pita Petra tri puta: „Ljubiš li me?“ Petar spremno odgovara: „Gospodine, ti sve znaš! Tebi je poznato da te volim.“ Tako je Petar položio ispit u Isusovoj školi ljubavi. U starom grobu pronađen je ključić s natpisom: Ako me ljubiš? Te tajnovite riječi mogu značiti: Ključ ljubavi otvara vrata srca i vrata neba. Tko ljubi, nikad ne umire. Tko ljubi, ima nebo u sebi. Ljubav je najbolja molitva.

Ja u Petru i Petar u meni

Isus je izabrao dvanaest apostola i pripremao ih za apostolsku službu. Apostoli su pokazali i svoje krjeposti i svoje slabosti. Sveci su i prije i poslije obraćenja bili nesavršeni i grješni. Tako je i Petar bio brzac u oduševljenju i u razočaranju. Spremno se odaziva na poziv, ispovijeda vjeru, iskazuje ljubav i spremnost umrijeti za Isusa, a u drugim prilikama sumnja, stidi se Isusa i čak ga pokušava odvratiti od muke i smrti. Petar griješi i oplakuje grijeh. Ljudske slabosti su normalne životne pojave koje ne možemo posve izbjeći. Ako mi, kao sv. Franjo, poljubimo gubavca u sebi, ako priznamo negativno u sebi i u bližnjemu, tada milošću Božjom iz toga nastaje životna snaga za nas. Tada slabosti mogu

⁴ Članak je prvotno objavljen u *Glasniku mira* br. 8, kolovoz 2011.

biti „milosna trudnoća“ novoga života (A. Rotzetter). Crkva nam stavlja Petrov lik pred svetkovinu Duha Svetoga da otkrijemo sebe u Petru i Petra u sebi. Petrov put je i naš put. Oduševljeno prihvaćamo Isusov put, a brzo nakon toga skrenemo s puta. Molimo *Vjeronanje* i sumnjamo. Kažemo da ljubimo, a nakon toga se zatečemo u mržnji. Častimo Isusov križ i muku, a bježimo od svoga križa i svoje muke. U nevolji izričemo stotinu obećanja, a do kuće sve zaboravimo. Na Križevcu plačući zavjetujemo da ćemo moliti, postiti, oprostiti, ljubiti, a već na Tromeđi splasne oduševljenje. Hoćemo li zbog svega toga očajavati i klonuti na putu? Nećemo! Očaranost je dobra, ali varljiva vrijednost i potrebna je razočaranost da se dođe do pravog uvida u stvarnost. Zaljubljenost je također dobra, ali je kratkotrajna, a ljubav je prihvaćanje drugoga onakvog kakav jest, jer Bog nas prihvaća kakvi jesmo. Ljubav je dar Duha Svetoga onome tko je otvoren Bogu. Isus je strpljiv s Petrom. Petrove slabosti nisu zaprijetka izboru za apostolskoga prvaka. Bog je strpljiv i s nama. U svakom trenutku imamo prigodu za obraćenje i novi početak. Na putu se događa Isusova škola. Budući da je Bog s nama strpljiv i mi trebamo biti strpljivi sa sobom i s drugima.

Ljubi i idi za mnom!

„Zaista, zaista, kažem ti: Dok si bio mlađi, sam si se opasivao i hodio kamo si htio; ali kad ostariš, raširit ćeš ruke i drugi će te opasivati i voditi kamo nećeš.“ Prava ljubav se provjerava u životnim teškoćama. U mladosti živimo ne misleći na teškoće i smrt. S godinama smo svjesniji svojih ograničenosti. Isus uči Petra da u određenom trenutku treba ići kamo ne bi htio. Htjeli – ne htjeli moramo pustiti sve na što smo se navezali. Upravo u tim okolnostima bitno je poslušati Isusov glas: Ljubi i idi za mnom! Isus nije rekao da idemo pred njim, nego za njim. Ako s ljubavlju idemo za Isusom, ne trebamo se bojati ničega, pa ni progonstva ni smrti. U velikosvećeničkoj molitvi Isus moli Oca „da ljubav kojom si ti mene ljubio bude u njima – i ja u njima“. Što Isus moli, ne može *ne biti*.

Ljubav znači umrijeti sebi

Ljubav je uvježbavanje umiranja. Tko ljubi, zaboravlja sebe i misli na onoga koga ljubi; stoji u sjeni da ljubljeni bude na svjetlu, pripravan je umrijeti da bi ljubljeni živio. To Isus čini. Ljubav je najbolji lijek protiv straha od smrti. Ljubav je najbolji lijek za liječenje posljedica grijeha i povreda. Kršćanin s darovanom ljubavlju kaže: „Prije, kad bi me netko povrijedio, bio sam nesretan i plakao sam zbog sebe, jer sam osjećao da me nitko ne voli. Danas, kad me netko uvrijedi, plačem zbog njega, jer mi ga je žao.“ Jedan je svećenik grubo napao filozofa da će ga Bog kazniti zbog njegove nevjere. Filozof mu je odgovorio: Ja ću biti suđen zbog manjka vjere, a ti zbog manjka ljubavi. Isus naviješta da je Bog dobri otac, a ne strogi sudac. Budući da je, prema evanđelju, ljubav najveća zapovijed, ovaj svećenik bijaše u većoj zabludi od filozofa. Ali najveća je njegova zabluda što misli da Bog sudi kao čovjek.

Jednako se može samo jednakim spoznati

Život u ljubavi je nemoguć bez Božje pomoći. Stoga Isus obećava Duha branitelja, Duha Svetoga koji će nas poučiti i braniti na putu. Duh Božji je u nama i s nama uvijek kao dar. U meni je kad se rađam i umirem, kad sam zdrav i bolestan, kad sam u tami i svjetlu, u krjeposti i grijehu. Moja slabost ne priječi Duha Božjega da u meni prebiva. „Jednako se može samo jednakim spoznati.“ Augustin kaže: „Što ja tu mogu, ako to netko ne razumije.“ Uvijek se rado sjećam događaja na kraju jednoga molitvenoga tečaja u Kući mira u devedesetim godinama. Oduševljena djevojka rekla je fra Slavku Barbariću: „Kad drugi put dođem ovamo, nemoj odmahnuti rukom kao da me ne poznaješ!“ On je smjesta odgovorio: „A ti kad dođeš, a ja odmahnem rukom, nemoj misliti da te ne volim!“ Fra Slavko je imao slabosti i krjeposti. Ali ono što je najvažnije, imao je dar evanđeoske ljubavi prema Bogu i bližnjemu, posebice prema povrijeđenima.

Duh Božji je u nama, znali mi to ili ne znali

Bog nas voli i prihvaća za svoju djecu, znali mi to ili ne znali. Naš život je proslava Boga, znali mi to ili ne znali. Duh Božji je u nama, znali mi to ili ne znali. Kakva je tek radost i sreća kad to spoznamo! Tek tada možemo dostojno slaviti svetkovinu silaska Duha Svetoga na apostole i na nas. Molimo Boga da iskusimo stvarnost dara Duha Svetoga u nama i snagu da iz toga iskustva živimo. Amen!

SVEĆENIKOVA JE ZADAĆA BITI CJELOVIT ČOVJEK TE IMATI VREMENA ZA SEBE, BLIŽNJE I BOGA

Mladen Herceg⁵

„Slavim te, Oče, što si ovo sakrio od mudrih i umnih, a objavio malenima. Dođite meni svi koji ste umorni i opterećeni i ja ću vas odmoriti. Uzmite jaram moj na sebe, učite se od mene jer sam krotka i ponizna srca i naći ćete spokoj dušama svojim. Uistinu, jaram je moj sladak i breme moje lako.“ (Mt 11, 25-30)

Odvjetnik je dobio račun od vodoinstalatera. „Prijatelju, zaračunali ste mi dvjesto dolara po satu. Ja toliko ne zarađujem kao odvjetnik.“ Na to odgovori instalater: „Ni ja nisam toliko zarađivao dok sam radio kao odvjetnik!“

Isus je pozvao našeg fra Hrvoja da nakon položenog odvjetničkog ispita, izabere svećeničko i redovničko zvanje u franjevačkom redu. Kako i zašto?

1. Bog je dobri Otac i dobra Majka! Čovjek je dijete Božje!

Božanskom snagom Isus riječju i primjerom otkriva tko je Bog i tko je čovjek! To potvrđuje današnje evanđelje: „Slavim te, Oče...“ Isus Boga zove ocem, a i nas uči da se Bogu obraćamo s *Oče naš!* Papa Ivan Pavao I. rekao je u katehezi: „Bog nas ljubi neizmjernom ljubavlju. Znamo: uvijek nas gleda otvorenih očiju i onda kad se čini da je noć. On je Otac, i još više, on je Majka. Ako su djeca slučajno bolesna, imaju razlog više da ih mama voli. Tako i mi: ako smo slučajno oboljeli od zloće, skrenuli s puta, imamo razlog više da nas Gospodin ljubi.“ Papine riječi da je Bog otac i majka imaju potvrdu u Bibliji. Time je ujedno rečena istina o čovjeku: Čovjek je uzvišeno dijete Božje. Tko iskusi majčinsku ljubav Božju i očinsku zaštitu Božju, otkriva očinstvo i majčinstvo u sebi. Tjelesnu majčinsku i očinsku ljubav intenzivnije iskusi osoba koja ima svoju obitelj, a univerzalnu ljubav, kraljevsko svećenstvo, doživi osoba koja izabere redovništvo kao svoj put prema Bogu. Svećenik i redovnik treba u sebi otkriti Božje očinstvo i majčinstvo. Stoga se svećenika redovnika oslovljava *oče*. Duhovna zvanja rađaju se tamo gdje postoje osobe u kojima je Krist vidljiv po ljubavi. Bog je htio da u nama i preko nas hoda, živi, radi i umire. Bog u nama želi biti življen, a ne samo čašćen.

2. Isus je Sin Božji i Dobri Pastir, a mi smo drugi Krist

Isus kaže da je on dobri pastir: „Ja sam pastir dobri. Pastir dobri život svoj polaže za ovce... Ovce moje slušaju glas moj; ja ih poznajem i one idu za mnom. Ja im dajem život vječni te neće propasti nikada i nitko ih neće ugrabiti iz moje ruke.“ (Iv 10,7-30)

⁵ Homilija s mlade mise fra Hrvoja Miletića u Zagrebu 6. srpnja 2014.

Pastiru iz Karlsruhea nestalo 111 ovaca. On je to javio policiji koja je doznala da se sprema transport od 5000 ovaca za Tursku. Rekli su pastiru da provjeri ima li među tim ovcama njegovih ovaca. Pastir je došao i uobičajenim pozivom pozvao svoje ovce. I gle, jedna po jedna ovca se izdvajala iz golemog stada i prilazila pastiru. Na kraju je bilo točno 111 ovaca. Policija nije nimalo posumnjala da ovce pripadaju pastiru.⁶

Ako čovjek pokazuje toliku ljubav prema ovci, kako Bog neće voljeti svoju djecu. Stoga se čovjek ne treba bojati za svoje spasenje, nego se treba s povjerenjem predati u Božje ruke. Pavao piše Rimljanima: „Vi niste u tijelu nego u Duhu, ako Duh Božji prebiva u vama... Ako li duh onoga koji uskrisi Isusa od mrtvih prebiva u vama, Onaj koji uskrisi Krista od mrtvih, oživjet će i smrtna tijela vaša po Duhu svome koji prebiva u vama“ (Rim 8, 9-11). Stoga: ne bojim se da će moja lađa propasti kad znam da je Bog moje more. U Isusu je Bog umro i uskrsnuo. Ako umrem, i ja ću s Isusom uskrsnuti na novi život.

Prvotna svećenikova zadaća je naviještati evanđelje o Kraljevstvu Božjem među nama i u nama te svjedočiti da je Bog Otac i Majka, a čovjek je dijete Božje. Isus je Dobri Pastir, a mi smo drugi Krist!

3. S Bogom se lakše podnose životne nevolje

U drugom dijelu današnjega evanđelja Isus poziva sve ljude, posebice umorne i opterećene, da dođu k njemu i da će ih odmoriti. „Dođite k meni svi koji ste umorni i opterećeni i ja ću vas odmoriti. Uzmite jaram svoj na sebe, učite se od mene jer sam krotka i ponizna srca i naći ćete spokoj dušama svojim. Uistinu, jaram je moj sladak i breme moje lako“ (Mt 11, 25-30).

Da je jaram sladak i breme lako, može se shvatiti kao vic ili ruganje. Ipak, kao i uvijek, Isus ima pravo. Kako? Kad vjernik iskusi milost Božju, sve se mijenja. Iz života znamo da su mnoge stvari nekada bile teške, a sada su kao igračka. Najbolji primjer je brzina informacije. Na olimpijadi maraton se trči 42 kilometara i 195 metara. Prema legendi grčki vojnik Filipid pretrčao je od mjesta Maratona do Atene kako bi objavio pobjedu grčke vojske nad Perzijancima. Kad je stigao na cilj, od iscrpljenosti je preminuo. Danas je informacija milijardu puta brža nego prije pedeset godina.

Ovaj primjer nam pomaže da shvatimo Isusov govor o lakom bremenu i slatkom jarmu. Tko od Isusa uči krotkost i poniznost srca, ima mir i teškoće postaju lakoće. Život ostaje život, teret ostaje i dalje teret, a bolest ostaje bolest. Sve ostaje kako jest. Ali s Bogom se lakše podnose nevolje. Životne teškoće su kao trčanje s preprekama. Naš život je skrojen točno po našoj mjeri i prepreke u životu su primjerene našoj mjeri da po njima rastemo i postanemo zrele osobe. Tko želi steći iskustvo slatkoće jarma i lakoće bremena, treba neke stvari prihvatiti takve kakve jesu. Bolest treba liječiti, a grijeh oprostiti. Grijeh je neznanje i ljude koji griješe treba žaliti. Ono što je ostalo nakon prihvaćanja, liječenja i

⁶ Istiniti događaj koji su prenijele njemačke novine.

oprosta, treba s Božjom pomoći strpljivo nositi. Neuspjeh i pad spadaju u život. Sv. Julijana iz Norwicha kaže: „I grijeh je koristan. Prvo padnemo, a onda se podignemo. Oboje je Božja milost.“ Papa Franjo kaže da je svećenikova zadaća tješiti i praštati. Ako svećenik sam na sebi nije doživio praštanje i utjehu, svojim riječima će više plašiti nego tješiti. „Netko može druge voditi samo onoliko koliko je sam iskusio... Transformirani ljudi vide ono što je stvarno...“ (R. Rohr).

Stoga je svećenikova zadaća također dijeliti sakramente, tješiti umorne i opraštati grijeh! Tako su najveći dobročinitelji čovjeka.

4. Budi dobar prema sebi samome

Čovjek je jedinstvo duha, duše i tijela. Cjelovit svećenik ima tjelesno i intelektualno znanje, emocionalnu zrelost i duhovnu svijest, stoga mu je potrebna higijena duše i tijela. Sveci uče da do mira vodi prava mjera rada i molitve. Što je čovjek bliže Bogu, kvalitetnije živi. Koliko su sveci razboriti, potvrđuje pismo svetog Bernarda iz Clairvauxa svom učeniku papi Eugenu III: „*Ako cijeli svoj život provodiš u zaposlenosti i ne nalaziš vremena za sabranost, zar ću te za to hvaliti?... Kako možeš biti potpun čovjek ako si izgubio sam sebe? Što će ti koristiti ako prema Kristovoj riječi sve stekneš, a sebe samoga izgubiš? Kad svi ljudi maju pravo na tebe, budi onda i ti čovjek koji ima pravo na sebe... Koliko dugo ćeš imati vremena za druge, a ne za sebe? Jesi li ti samome sebi stranac? Nisi li stranac svakome, ako si stranac sebi? Ako netko postupa loše sa sobom, kako može biti dobar? Pripazi dobro na ovo: Budi dobar prema sebi samom. Ne kažem: čini to uvijek. Ne kažem: čini to često. Ali kažem: čini to uvijek iznova. Budi za sebe sama spreman, kao i za sve druge, ili jednostavno budi takav prema sebi kao i prema svima.*“

5. Molitva i ljubav oživljavaju čovjekovo srce

Čovjekovo srce u biti je Božje srce, ali je pomučeno povredama. Zadaća duhovnoga puta je čistiti srce od sebičnih naslaga. Pustinjski oci uče da je konačni čovjekov cilj doći u Kraljevstvo Božje, a bliži cilj je briga oko čistoće srca. „Blaženi čista srca, oni će Boga gledati.“ Kršćanin i svećenik su svetohranište, drugi Krist. Ključ koji otvara tabernakul srca je ljubav i molitva. Bez tjelesne hrane čovjek umre, a bez ljubavi i molitve čovjek duhovno umire. To su znali pustinjski oci, zato su otkrili molitvu srca. Ponavljali su Isusovo ime stalno u srcu i ustima te su imali mir srca. „Krizu u suvremenom društvu nije prvenstveno ekonomska kriza, nego je duhovna, energetska kriza. Istinski život počinje ondje gdje su duhovne i materijalne energije usklađene. Thomas Merton kaže: „Mi cijeli život provedemo u uspinjanju po ljestvama uspjeha, a kad dođemo do vrha ustanovimo da su ljestve prislonjene na krivi zid.“ Današnjem su društvu najpotrebniji oni koji su iz ljubavi spremni pustiti materijalne vrednote i u slobodi izabrati Božje vrednote. „Bez starijih i mudrih osoba društvo propada. Mudri ljudi rađaju druge mudrace, sveci rađaju svece,“ kaže Richard Rohr. „Nijedan mudrac nije nikada poželio biti mlađim,“ govori indijanska poslovice. Augustin kaže: „Čovjek moli da sebe transformira, a ne da Boga informira.“

Svećenikova zadaća je biti cjelovit čovjek i imati vremena za sebe samoga, za bližnje i za Boga!

6. Svećenik je učitelj naviještanja evanđelja

Što znači da je svećenik učitelj? Eugen Drewermann donosi priču „Pravi učitelj“ koja može odgovoriti na to pitanje.

Mladić je klečeći molio učitelja da ga primi među svoje učenike. Učitelj mu je u ubo šapnuo svetu riječ s opomenom da tu riječ nikome ne govori. Učenik upita: „Što bi se dogodilo da to učinim?“

Učitelj odgovori: „Svaki onaj kojemu otkriješ svetu riječ, bit će oslobođen okova neznanja i patnje, a ti ćeš biti izbačen iz kruga učenika i postat ćeš proklet.“

Čim je učenik čuo te riječi, otrčao je na trg, skupio golemo mnoštvo ljudi te je glasno ponavljao svetu riječ kako bi je svi mogli čuti. Drugi učenici izvijestili su o tom događaju učitelja i tražili da toga učenika zbog neposlušnosti izbaci iz samostana.

Učitelj s osmijehom reče: „Njemu ne treba ništa od onoga što ja učim. Njegov postupak pokazuje da je on pravi učitelj.“

Svećenikova zadaća je naviještati spasenje i kada ga osuđuju. Pavao kaže: „Doista, jao meni ako ne navješćujem Radosne vijesti! (1 Kor 9,16). „Da, htio bih ja sam proklet biti, odvojen od Krista, za braću svoju...“ (Rim 9,13).

Dragi Hrvoje, čestitamo Ti na odvažnosti u prihvaćanju redovničkog i svećeničkog poziva! Bog Ti dao mir i ustrajnost! Amen!

LJUBAV JE TEMELJNI STAV SVEMIRA

Mladen Herceg⁷

*Kiša ne pada sebi, nit' sunce sebi sja,
I ti si za druge stvoren, ne za sebe sama.*

(Angelus Silesius)

Ove riječi pjesnika mistika izražavaju otajstvo braka koje danas slavimo. Nismo stvoreni sami za sebe. Na životnom putu trebamo Božju pomoć i pomoć jedni drugih. Naši mladenci mole Boga da blagoslovi njihovu ljubav i mole nas da ih molitvama i djelima pratimo u životu. A Bog nas uvijek prati s ljubavlju na životnoj lađi, prašta nam grijeha i oslobađa od straha, govoreći nam:

*O, čovječe, moje milosrđe, milosrdna je životna lađa.
Uđi i veslaj! Zašto oklijevaš?
Ako i padneš s lađe, upast ćeš u more moje Božanske ljubavi.
Ti, moja sliko i priliko.*

(Jans – Scheidegger)

*Netko reče da je Eva upitala Adama:
Adame, ljubiš li me?
Adam se odgovorio: A tko bi drugi to mogao činiti umjesto mene?*

1. Kriza današnjeg čovjeka i obitelji mogućnost su preporoda

Majka je u dječjim kolicima gurala svoga sinčića koji se ručicama čvrsto držao za upravljač napinjući se kao da razmišlja: „Gledaj me kako vozim! Imam cijeli svijet u rukama.“

Jadničak ne vidi da majka odostraga upravlja svime.

Današnji se čovjek izgubio u materijalnim dobrima i ponaša se kao dijete misleći da drži cijeli svemir u ruci. Ne vidi da Bog upravlja životnim kolicima. Dok neki žive u obilju, svakih pet sekundi umire jedno dijete na svijetu od gladi. Ako nastavim tako, život na zemlji mogao bi se potpuno urušiti. Ima li čovjek budućnost i izlaz iz krize? Čovjek ima budućnost samo ako promijeni stav prema životu, jer samo Bog može riješiti čovjekovu krizu. Kriza znači odluka, prekretnica, mogućnost novoga početka. Bog je

⁷ Homilija s vjenčanja Mateja i Sabine Keser u Zagrebu 31. svibnja 2014.

čovjeku dao sve što mu treba, samo on to treba otkriti. Bog od čovjeka traži zaokret prema Bogu i svome srcu. Kad čovjek čezne za Bogom, Bog još više čezne za čovjekom.

Isus naviješta radosnu vijest o Kraljevstvu Božjem i pokazuje put k Ocu: „Kraljevstvo Božje je u vama“ (Lk 17,21). „Ljubljeni! Gledajte koliku nam je ljubav darovao Otac: djeca se Božja zovemo i jesmo“ (Iv 3,1).

Pravi čovjek zna da u njegovu cjelovitost spada i ljudska i božanska dimenzija. Samo obraćen čovjek koji je od Boga rođen, može Boga gledati. Samo u Božjem svjetlu gledamo svjetlo.

Kamo god ideš, ideš doma – Bogu. To je Božja terapija i najbolji lijek za čovjekovu krizu. Svaki čovjek ima sposobnost da rodi Boga u duši ako ima Marijin stav predanja: *Evo službenice Gospodnje! Neka mi bude po riječi Tvojoj.*

Angelus Silesius pjeva:

*Bogu je na srcu i draže od svih čina,
Da u tebi može roditi Sina.*

*Kad bi tvoje srce bilo jaslvice svete,
Bog bi još jednom na ovoj zemlji postao dijete.*

2. Ljubav je temeljni stav svemira

Novi stav i zaokret Bogu jest iskustvo ljubavi i obnova svetosti braka. Ljubav oslobađa čovjeka od grijeha odvojenosti i vraća ga Bogu. Ljubav je temeljni stav svemira: „Ako nemam ljubavi, ništa sam.“

Mi znamo da su biljke i strojevi programirani za određenu *branu i piće*. Ako zamijenimo gorivo u automobilu, ili vozimo bez ulja u motoru, nastupit će problemi, *izgorjet* će motor. Čovjek je *programiran* za ljubav. Ako čovjek ljubi, raste, ako ne ljubi, propada. Kad se čovjek izolira od drugih, postaje kao stanica raka koja uništi cijeli organizam. Mi smo djeca svemira i po svojoj naravi povezani smo sa svim ljudima i bićima u svemiru. U mistici ta se povezanost naziva jedinstvo. Čovjeka može spasiti od propasti samo mistična svijest jedinstva.

Sveta ženidba simbolizira jedinstvo Boga i čovjeka. Cilj braka je jedinstvo muža i žene u svemu: „Dvoje njih bit će jedno tijelo.“ Muž i žena zajedno traže Boga kao svoj cilj. „Tvoj suprug je Jahve“ (Jer 54,59).

Sveti brak je najuzvišeniji savez jedinstva među ljudima koji Bog sam blagoslivlja. Brak je *sveta Božja klinika*. Sveti brak uvodi na put spasenja. Brak nije luka sreće nego put spasenja. Tko stupa u brak iz sebičnih razloga, doživjet će neuspjeh. Put spasenja je težak i bolan put. Ljubav i patnja su dvije sestre blizanke. Vjera, ljubav, molitva i rad, otkrivaju čovjeku smisao života i daju snagu za rješavanje životnih problema. Plodnost bračnog saveza očituje se u uzajamnoj ljubavi i darivanju života. To se ostvaruje u punini ako

supružnici žive savez s Bogom. Ako se u braku njeguje ljubav, ona s godinama raste, a potpuni plod ljubavi doživljava se u starosti.

Djevojka je za rođendan dobila novoizišlu zbirku pjesama. Započela je čitati pjesme, ali ih je brzo odbacila jer su joj bile dosadne. Nakon nekoliko dana upozнала je mladića u kojega se zaljubila. Mladić je rekao da piše pjesme te da je izdao zbirku pjesama. Djevojka je otkrila da je to upravo ona knjiga koja joj je bila dosadna. Pronašla je odbačene pjesme i ponovno ih počela čitati. Odjednom su joj sve pjesme bile zanimljive i prekrasne, jedna ljepša od druge. Kad se zaljubila u pjesnika, zavoljela je i njegove pjesme.

Naši mladenci su zaljubljeni. Ali ako se zaljube i u Boga, život će im imati dublji smisao. Ako dopuste Bogu da im vozi životna kolica, imat će iskustvo spasenja. Tada će oni postati znak Božje prisutnosti i vidljivi znak Božje milosti. Mi kažemo: *Treba nam Bog*. To je dobro i ispravno. Ali možemo također reći: *Bog treba nas da bismo bili njegovi svjedoci*. Bog treba naše drage zaručnike.

3. Bog želi da u nama bude življen, a ne samo čašćen

Fra Slavko Barbarić je nakon križnog puta na Križevcu opominjao hodočasnike da paze pri povratku jer je poslije kiše klizavo. Nakon tih riječi prestalo mu je kucati srce koje je bilo otvoreno za sve ljude.

Lako je popeti se na brdo, ali je silazak važan. Lako je doći pred oltar i vjenčati se, ali je povratak važan. Život je uzvišen, ali treba paziti da se ne padne. Slijedi svakodnevnicu kao mjerilo duhovne zrelosti.

Samo je onaj čovjek, tko je živa kuća Božja. (Matoš)

Bog želi da u nama bude življen, a ne samo čašćen. (Willigis Jäger)

Mi svoje molitve za naše zaručnike upravljamo Bogu da ih obdari ljubavlju, pobožnošću, radošću, a napose radošću koju Bog daje onima koji ga ljube. Neka Matej i Sabina svima nama budu znak Božje blizine.

KONTEMPLACIJA U POVIJESTI KRŠĆANSTVA (2)

Pustinjske majke¹

Pustinjski očevi i majke bili su pustinjaci koji su se nastanili u egipatskoj slanoj pustinji južno od delte Nila. Živjeli su sami u kolibama od lišća ili u udubljenjima stijena. U većim nastambama, koje su u pravilu nastajale kasnije i nudile boravište za više osoba, postojale su različite prostorije te, navodno, čak i mali vrtovi s ogradama za povrće. Voda je rijetko bila dostupna. Takve jednostavne ćelije za te su pustinjake bile više od prostora za život – bile su simbol svojevrsne askeze, škole duhovnosti.

Iz *Izreka pustinjskih otaca* znamo za tri pustinjske majke (*amme*): Teodoru, Saru i Sinkletiku. *Amma* (majka) ženski je oblik za pojam *abba* (otac). U cijelom popisu navedeno je 128 otaca. Ne znamo točno koliko je isposnica bilo u pustinji jer su neke nosile muško odijelo. Od 1240 izreka iz te zbirke, 46 izreka pripisuju se trima duhovnim majkama. Sastavljači *Izreka pustinjskih otaca* prema abecednom su redu u knjigu uvrstili i pustinjske majke, i to bez ijednoga komentara, što je dokaz da su žene prirodno bile prihvaćene kao

¹ Prikaz o pustinjskim majkama napravljen je prema knjizi Anne Weller.

duhovne učiteljice, da je takvo što bilo samorazumljivo. To govori o tome da su pustinjski oci, ali i oni koji su neposredno nakon njih skupljali njihove izreke, priznavali ženama sposobnost da posjeduju darove Duha, provode askezu i bave se duhovnim savjetovanjem kao i muškarci.

U literaturi o pustinjskim ocima žene se jedva zapažaju. Ipak, postoje izreke crkvenih otaca koji ne prave nikakve razlike između žena i muškaraca smatrajući da žene imaju jednaku sposobnost i hrabrost kao i muškarci. To možemo zaključiti prema sljedećim izrekama:

- ✚ *Žena ne smije reći: „Slaba sam!“ jer slabost pripada tijelu, a snaga u duši stanuje. (Grgur Nisenski)*
- ✚ *U općoj borbi za spas ženska je narav mnogo naprednija od muške, zato između njih postoji samo razlika u liku, a ne u ponašanju duše. (Grgur Nazijanski)*
- ✚ *Te se riječi ne upućuju samo muškarcima; jer i žene sudjeluju u borbi zahvaljujući Isusu Kristu po snazi i moći svojih duša. Slabost njihova tijela ni u kojem ih slučaju ne isključuje iz nje. U ovome duhovnom boju nije se odlikovalo manje žena nego muškaraca. Neke su od njih zadobile gotovo i veću slavu. (Bazilije)*
- ✚ *Monaški život ne postiže pobjede samo kod muškaraca nego i kod žena. One nisu manje filozofi od muškaraca... Često se žene bore hrabrije od muškaraca i odnose sjajnije pobjedničke vijence. (Ivan Zlatousti)*

Pustinjski oci često s pohvalom spominju žene da su *nadvladale svoju (žensku) narav gotovo kao muškarci ili jednako hrabro kao oni*. Uz ta priznanja naziru se misli da je ženska narav po sebi nedovoljno sposobna za asketski put. To je plod patrijarhalnog odgoja tog vremena prema kojem se smatra da je žena slabiji spol pa je, dakle, i u duhovnom životu slabija od muškarca. To se također vidi iz susreta dvaju otaca s majkom Sarom: *Dva velika starca posjetila su jednom majku Saru. Kad su htjeli otići, rekoše jedan drugome: „Treba ovu staru poniziti!“ I opomenuše je: „Pripazi da se ne umisliš i ne kažeš: 'Gle, pustinjaci dolaze k meni iako sam žena!'“ Majka odgovori rečenicom koja je postala poznata: „Žena sam po prirodi, a ne po načinu razmišljanja.“*

Ova priča svjedoči o tome da su i oci dolazili k majkama po savjet, prihvaćajući ih kao duhovne majke i savjetnice. Istodobno se jasan osjećaj nadmoćnosti muškaraca koji oni jedva mogu suspregnuti.

Žene su iskusile da se njihove duhovne vrijednosti ne razlikuju mnogo od muških. Živjele su strogo asketski, ali izbjegavale su pretjerivanje u askezi i ekscese. Bile su priznate i dobivale su titulu „majka“ (*amma*) te davale duhovne savjete. Jedino nisu smjele odriješiti od grijeha, no to nisu smjeli činiti ni mnogi oci koji su potjecali iz vrlo skromnih seljačkih krugova i nisu bili svećenici.

Sinkletika je najpoznatija majka. Njezin je životopis za pustinjakinje ono što je za monahe Atanazijev životopis svetog Antuna. Sinkletika je stoljećima bila primjer asketskoga monaškog života za žene. Živjela je u četvrtom stoljeću u Aleksandriji i potjecala iz ugledne kršćanske obitelji. Bila je vrlo lijepa, ali usprkos brojnim bračnim ponudama zavjetovala se na djevičanstvo. U njezinoj autobiografiji piše kako je *željela slušati samo o korisnim stvarima koje uzdižu duh; svaki drugi razgovor nailazio bi na zatvorena vrata njezina srca*. Nakon smrti roditelja imovinu je razdala siromasima, odrezala si je kosu i povukla se sa slijepom sestrom u neku špilju kraj grada Aleksandrije gdje je živjela strogim isposničkim životom. Zbog primjera i mnogih savjeta koje je dijelila ljudima prozvana je majkom. Posebno su žene rado tražile njezin duhovni savjet i naseljavale se u njezinoj blizini. Oko njezine špilje uskoro je nastao svojevrsan samostan. Doživjela je 84 godine, a u posljednjim godinama trpjela je od bolova u grlu i bolne otekline na licu koja ju je veoma nagrdila. U to je vrijeme stalno imala vizije o anđelima koje su joj pomagale da svoje patnje strpljivo podnosi.

Izreke otaca sadržavaju 27 izreka majke Sinkletike. Ona naglašava dvije stvari temeljne za duhovni život: umjerenost i dar razlikovanja duhova.

✚ *Moramo sačuvati umjerenost najviše što možemo.*

✚ *Svoje duše moramo voditi darom razlikovanja duhova.*

Obje te kreposti provlače se kao crvena nit kroz njezine upute. Ona opominje da se treba kloniti *pretjerane askeze kao neprijatelja*.

✚ *Kako razlikujemo božansku i kraljevsku askezu od tiranske i demonske? Očito po umjerenosti. A najveća je askeza u bolesti hrabro izdržati i pjevati zahvalne pjesme Bogu.*

Cilj majke Sinkletike nije u askezi prevladavati i mrtviti tijelo, provoditi strogu stegu i odricanje, kako to stoji u mnogim izrekama muškaraca; za nju je askeza vježbanje kreposti strpljivosti, poniznosti i blagosti. Ona se kao dobra majka uvijek skrbi da se ne žalostimo *kad nam smetaju vlastite slabosti*, hrabri nas da *križ treba razapeti kao jedro i plovidbu privesti kraju bez straha* te stalno potiče da *treba uvijek koracati od velikoga prema još većemu*. Osobito je slikovita usporedba kojom opominje da se ne mijenja samostan (*cenobij*): *Kad ptica više ne sjedi na jajima, ona postaju jalova. Tako i monah i djevica kad se sele od mjesta do mjesta, vjera se ohladi i umire*. Njemački benediktinac Anselm Grün o majci Sinkletiki piše kako *iz njezinih riječi progovara majčinski osjećaj za sve što je nekom čovjeku potrebno*.

Majka Sara iz Egipta nije poznata kao majka Sinkletika. Od nje je sačuvano samo devet izreka. Živjela je u četvrtom stoljeću na obali Nila, gdje je provela četrdeset godina, a od toga trinaest se godina borila protiv „demona nečistoće“. Kad ga je napokon svladala, rekla je: *Nisam te ja pobijedila, nego moj Gospodin, Krist!* Tijekom borbi nije molila za to da napasti prestanu, nego da joj Bog dadne snage. Zbog njezine mudrosti i svetosti stari oci tražili su savjete od nje. U ophođenju s ljudima bilo joj je prije svega važno od Boga tražiti samo čisto srce. Bila je jednostavna, humana i umjerena. Nije osuđivala ljude koji daju milostinju zato da bi ih se ljepše gledalo i više cijeno jer je smatrala da se i tako slavi Bog i čini dobro. Ili, kad su dvojica pustinjaka koja su je posjetila iz njezine košarice s hranom uzela samo ono što je bilo pokvareno, rekla je u očito dobru raspoloženju: *Zaista, pravi ste sketioti* (pustinjaci, nap. a.)!

Majka Teodora živjela je u Aleksandriji oko 500. godine. O njoj znamo vrlo malo. Govori se da je sve do smrti živjela u muškom samostanu pod imenom Teodor. Iz njezinih uputa može se zaključiti da je imala nekakvu teološku naobrazbu, o čemu svjedoči deset njezinih izreka u *Izrekama otaca*. Osobito je zanimljiva izreka 313. u kojoj izlaže koje napasti učitelj duhovnog života mora svladavati i koje kreposti mora razviti. I *amma* Teodora smatra da je *poniznost* jedina krepost koja može pobijediti demone te da ni najnapornija askeza to ne može učiniti tako djelotvorno kao krepost poniznosti.

Kad pogledamo koliko se pustinjskih izreka pripisuje ženama, možemo se zapitati zašto se tako malo žena u usporedbi s muškarcima odlučilo na put posvemašnjeg predanja Bogu. Je li „žar ljubavi prema Bogu“ kod žena manje živahan i privlačan, a čežnja za Njime slabije izražena? Mogu li samo muškarci ostaviti sve emotivne i socijalne veze te

„usredotočiti svu svoju pozornost samo na Boga“, kako potiče Ivan Kasijan? Jesu li žene manje spremne izložiti se tom silovitom, mučnom i strašnom zahtjevu za samoću, užasu praznine, izazovima askeze i borbi s demonima u duši? Život u pustinji u četvrtom i petom stoljeću bio je neudoban i nesiguran, i jedna žena teško je mogla prihvatiti takav način života. Stoga majka Sara za sebe kaže da je kao žena po prirodi odložila svoju žensku narav i da je po načinu razmišljanja postala muškarac. Opori put pustinjske askeze zahtijevao je i takvo prevladavanje čovjekove naravi, osobito ženske.